

“És ben possible que un dia no molt llunyà ERC superi CiU”

Heu dedicat gairebé tres anys a preparar aquesta història d'ERC. Què us va fer decidir a endinsar-vos en aquest treball, i no pas, per exemple, en la del partit hegemònic a Catalunya?

—La història d'ERC és moguda, des del punt de vista de l'anàlisi i el relat dóna joc perquè no ha estat dirigit per l'establishment durant vint-i-cinc anys. Si hi aprofundeixes, en tots els partits acabes trobant joc, però ERC els supera en capacitat de superar adversitats, trencadisses i canvis de lideratge traumàtics. En això, CiU no hi pot competir, com tampoc en el fet que ERC és l'únic partit català que té una història que comença el 1931 i que dura fins als nostres dies. Mai no he format part d'ERC, però al llarg dels anys hi he tingut amics, coneguts i saludats, he viscut de prop bona part de la seva convulsa història, i en coneixia les claus fundacionals [el 1977 publicà *El catalanisme d'esquerra, 1928-1936*], i això, sumat a l'interès evident que té per a un historiador, és un còctel molt atractiu.

—De fet, vàreu proposar a l'editorial un títol prou aclaridor sobre l'atractiu: el naufrag insubmergible...

—És un partit que en diversos moments de la seva història hauria pogut desaparèixer. L'any 1936, el 1939 per descomptat, durant el franquisme, a les eleccions de 1977, on, si no hagués aconseguit un diputat per entrar modestament en el repartiment de cartes de la democràcia, probablement ara no existiria. Passar el tall electoral va permetre a ERC iniciar un nou cicle vital.

—Al marge de les vicissituds històriques, ERC també ha trontollat internament amb escissions i canvis de lideratge traumàtics. De tots els casos que expliqueu, n'hi ha hagut algun que veritablement posés en perill la

Joan B. Culla (Barcelona, 1952) és professor d'història contemporània a la UAB. Autor d'una quinzena de títols, publica ara *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política* (La Campana), un relat documentat al detall sobre el partit amb representació institucional més antic de Catalunya que, en paraules de l'autor, és un naufrag insubmergible.

continuïtat de les sigles?

—Potser el cas més cridaner va ser l'escissió d'Àngel Colom i Pilar Rahola, però mai no va haver-hi perill de desaparició. Perquè l'any 1996, la marca ERC ja està consolidada i, a més a més, és una marca que crea molta fidelitat entre la militància. De fet, el president del partit aleshores era Jaume Campabadal, que havia fet tiquet amb Colom, secretari general, en el darrer congrés. Doncs bé,

quan es produeix la trencadissa, Campabadal diu a Colom que, si vol marxar, que marxi, però que ell es queda perquè la marca ERC té un valor especial. Àngel Colom, que es pensava que arrossegaria el 70% de la militància per lleialtat a la seva persona, acaba arrossegant tot just uns centenars de persones.

—Però va deixar ERC sense molts càrrecs institucionals.

—Sí, va fer mal en aquest sentit, perquè implicava endur-se les dotacions econòmiques dels càrrecs i deixar el partit sense finançament, però no va posar en perill el partit, perquè la marca era sòlida.

—La següent gran escissió va ser amb Joan Puigcercós i Joan Ridaó al capdavant. Fou més perillosa, tenint en compte el desgast que havia partit ERC amb els dos governs tripartits?

—Sí, va ser potencialment més perillosa l'escissió de 2010, amb Reagrupament i Esquerra Independentista, aleshores sí que semblava que el partit es dessagnava. Jo vaig assistir als tres congressos de Reagrupament abans de les eleccions i hi havia un clima d'eufòria amb Joan Carretero al capdavant. I quan es va posar sobre la taula la possibilitat que, a més, hi hagués Joan Laporta, allò ja era brutal. Al final va fer aigües, però durant un cert temps semblava que ERC es dessagnava perquè molta gent estava en contra del tripartit.

—Si després de la fugida de militants i votants cap a Reagrupament i Solidaritat s'hagués mantingut la direcció d'aleshores, s'hauria produït l'hemorràgia mortal?

—És impossible asseverar-ho amb seguretat, però crec que sí. I encara més, si Reat hagués obtingut representació i SI hagués obtingut més diputats, la història hauria estat encara pitjor per a ERC. Probablement, dins del partit es va entendre que no es podia continuar així. I així es va produir el primer relleu més o menys pactat i tranquil a ERC, de Puigcercós a Junqueras. L'antiga direcció del partit tenia clar que no podia parar una bola de neu que s'anava fent grossa, i que si no s'apartaven els passaria per damunt. Vaig poder constatar que Junqueras era un relleu acceptat pels qui marxaven, de manera que no hi va haver ni batalla campal ni un relleu fals, com se sospitava inicialment. I Puigcercós no va seguir controlant el partit a l'ombra.

JORDI PLAY/ARXIU

—Si la legislatura no s'hagués escapat, Junqueras hauria estat fins el 2014 dirigint un partit en què l'anterior líder era portaveu parlamentari i ell ni tan sols diputat. Una bomba de relotgeria.

—Efectivament, va tenir la gran sort de l'avançament electoral i, a més, Puigercós va tenir l'elegància de retirar-se. Altrament, Puigercós hauria estat dos anys exercint de líder *de facto* d'ERC. Aquestes dues circumstàncies han permès un relleu natural i tranquil al partit, assumint el lideratge sense l'ombra amenaçadora del seu predecessor, com sí que havia succeït fins aleshores quan es produïa un relleu. I per postres, ERC ha passat d'estar a la corda fluixa, amb resultats pessims el 2010, a ser segona força parlamentària i tenir un paper rellevant en la governabilitat del país i del procés sobiranista.

—I tot això, mentre vós escrivíeu el llibre!

—Sort que no tenia una idea preconcebuda sobre què era ERC, perquè en dos anys ha passat de trobar-se en situació de fallida a tenir una posició molt còmoda.

—Amb tot, els acords de governabilitat amb CiU poden produir-li un cert desgast. De fet, ERC va partir un assetjament mediàtic i polític quan l'any 1980 va incorporar-se al govern de Jordi Pujol. Però no són pas comparables, els escenaris, oi?

—Les situacions són molt diferents. Sí que és cert que per part d'ICV hi ha algun escarfall i alguna manifestació, però els hereus actuals de l'esquerra clàssica que va fer una campanya de destrucció d'ERC, el PSC, ara estan en hores molt baixes, no sols pels resultats sinó perquè no sap què vol ser quan sigui gran. El PSC ara no està en condicions de donar lliçons a ningú. ICV està en millors condicions, però ICV no és el PSUC dels anys vuitanta, i la seva influència política i mediàtica és molt relativa. Per tant, els qui podrien atacar ERC dient que són la crosca de la dreta i els aliats de la retallada, no tenen força per a fer-ho. I hi ha un altre factor: l'estat d'ànim de la militància i els votants d'ERC, un partit ara molt més gran i cohesionat, és molt diferent de l'any 1980, hi ha la perspectiva de la consulta, i això entenen que compensa que s'hagi de donar suport a un pressupost més

auster. D'altra banda, l'agressivitat de Madrid i les retallades provinents de l'estat ajuden ERC, perquè l'enemic exterior cohesionava.

—En el llibre expliqueu que una de les característiques d'ERC que ha permès la seva supervivència és que el partit no té una etiqueta ideològica rígida. I això que les sigles són molt explícites: d'esquerres i republicana.

—El nom ERC respon a un moment històric concret. A la conferència d'ERC del març de 1931 es van debatre alguns noms i, finalment, es va triar el nom que va semblar més *light*, que no incloïa la paraula socialista. És un nom difícil de traslladar a cap altra cultura política, perquè ERC neix d'una lògica política estrictament catalana, no és la versió catalana d'un model internacional. I si se'm disculpa la comparació, ERC ja és una mica com la Coca-Cola, és una marca, tot i que després el contingut de l'ampolla pot ser sense sucre o amb cafeïna, o amb totes dues coses. Però, en qualsevol cas, ERC no té un marc ideològic rígid.

—La vostra opinió de ben segur que no és compartida per la direcció d'ERC, ni aquesta ni cap altra... Com ho argumenteu?

—És clar, que no hi estan d'acord! Però jo ho crec, i defenso que aquesta absència d'un marc ideològic rígid els ha resultat positiva, sobretot durant l'època Puigercós, quan hi va haver un desig de convertir-se en un partit socialista. ERC va arribar a editar alguns textos clàssics de la Internacional Socialista dels anys cinquanta i seixanta. Em consta que en aquella direcció hi havia molta gent que somniava a incorporar el partit com la branca catalana del socialisme internacional. Estaven tips que, quan sortien fora, ningú no sabia què era ERC. Volien ser un partit socialdemòcrata valorat internacionalment, així m'ho va argumentar Josep Vall l'any 2004.

—És difícil imaginar-se que el votant o militant d'ERC se senti identificat amb el socialisme diluït en un magma internacional.

—La meva tesi és que les direccions successives d'ERC han estat, claríssimament, molt més a l'esquerra que els seus militants, i més encara que els seus electors. I és molt lògic, perquè els seus dirigents procedeixen de l'esquerra, en molts casos marxista. Però el gruix dels

“Per a molta gent, ERC encara és el partit de

600.000 votants que van votar ERC el 2004 no venien de l'MDT, ni mai no havien votat Catalunya Lliure, que, com a màxim, l'havien votat 5.000 persones.

—De què és hereva l'ERC actual de la de l'any 1931?

—De la sensació de ser una força política genuïna, arrelada al país, no vinguda de fora d'unes idees internacionals, sinó una força arrelada a la terra. Són un partit de casa, i això és un factor importantíssim, nascut d'una època històrica concreta que *a posteriori* s'ha mitificat molt i molt, on ERC va ser protagonista i, per tant, va portar la República i la Generalitat. Per a molta gent, ERC encara és el partit de Macià i Companys, i això és un capital valuós tot i que no podem saber quants vots representa aquesta herència. Què tenia ERC que no tenia el Reagrupament de Carretero? La història, una marca que els nostres avis ja havien votat. D'altra banda, també té una capacitat d'adaptar-se a unes circumstàncies, canviant sense

Macià i Companys, i això és un capital valuós, tot i no saber quants vots representa.”

deixar de ser ella mateixa. Totes les escissions d'ERC han fracassat. Hortalà, Colom, Carretero, Uriel Bertran, etc., no han pogut vèncer el pes de la marca i de la història.

—Però ERC ha estat, justament, un partit amb molts personalismes dels seus inicis.

—És veritat, però els personalismes han estat compatibles amb aquesta identitat de marca, que, sobretot per als militants, ha estat decisiva en cas de conflicte. I d'altra banda, aquesta manera de ser de la militància d'ERC, indisciplinada i alhora ferma, perquè no són militants de CiU, que s'espanten si en Pujol fa un cop de puny sobre la taula, blinda la marca dels intents de controlar personalment el partit. En aquest sentit, fou paradigmàtic el congrés de 2004, en què l'aparell del partit, encapçalat per Xavier Vendrell, va intentar reformar els estatuts per eliminar l'assemblearisme. La direcció va perdre la votació i va fer el ridícul.

Aquesta militància ferma i poc amiga de la disciplina de partit també forma part de l'ADN d'ERC. Aquesta manera de ser d'ERC té a veure amb el seu origen en la política d'esquerres a Catalunya del primer terç del segle XX. ERC neix com una mena de federació de centenars d'entitats locals, que a cada poble feien el que volien, a diferència de la majoria de partits, que es constitueixen a Barcelona i van creant seccions locals al territori.

—Així, doncs, ERC no té res a veure amb allò que els manuals de teoria política titllarien d'esquerra clàssica?

—ERC no té ni un sol gen de leninisme, trenca amb la tradició de l'esquerra. Això es nota, per exemple, en com la militància, i fins i tot els càrrecs, no temen el càstig. En Colom obria expedients disciplinaris a tot drap, però mai no va tenir èxit. En qualsevol partit, algú que li diguin que li obriran un expedient s'atemoireix; a ERC, en canvi, es planta cara. I aquesta actitud de la militància, de

no voler que algú s'apoderi de les sigles, forma part de l'essència del partit.

—L'ERC de la República va arribar a ser el gran partit de Catalunya. Avui, si CiU no fa la feina de liderar el procés, i tenint en compte que sociològicament Catalunya se situa més en l'eix esquerra que no en l'eix dreta, ERC podria tornar a ser el gran partit?

—No és en absolut impossible. Sobretot a la llum dels canvis que l'escena política catalana ha experimentat al llarg dels últims mesos i dels que pot experimentar en el futur immediat. Jo crec que la fórmula de l'aliança d'esquerres clàssiques que van ser els tripartits es va esgotar completament l'any 2010.

—Esgotada per sempre més?

—Com a mínim, per una pila d'anys. El 2010, va semblar que ERC estava condemnada a viure en l'oposició, però el canvi que ha experimentat el país des de l'any passat ha modificat la posició de les fitxes completament. Efectivament, és verssemblant la idea que un dia no molt llunyà ERC pugui superar CiU. El caràcter d'esquerra no dogmàtica de què sempre ha fet ostentació ERC, que no és esclava ni del marxisme ni de la socialdemocràcia, pot ajudar molt en aquest *sorpasso*. Durant molts anys, aquesta absència de dogmatisme potser no va jugar a favor d'ERC perquè, al final, semblava que no era ni carn ni peix, però ara que els dogmes de l'esquerra clàssica estan com estan, aquest esquerranisme gasós i eteri d'ERC pot constituir més un avantatge que no pas un inconvenient. De fet, els dirigents d'ERC procuren donar suport al govern, però alhora no perdre's les manifestacions de cap de setmana.

—En tot cas, en una Catalunya independent que fes les seves primeres eleccions constituents, ERC tindria moltes opcions de ser el partit guanyador.

—En una Catalunya que hagués saltat la paret, ERC no estaria gens mal situada per a tornar a ser-hi el primer partit. Això sí, caldria veure quins moviments farien els altres partits. Si el PSC es quedés congelat, és una cosa, i si en canvi fes el pas al sobiranisme o sorgís una alternativa socialista de caràcter sobiranista, com podria ser la Nova Esquerra d'Ernest Maragall, l'hegemonia no seria tan clara.

Gemma Aguilera